

Lekcja XIII

Teksty kultury z * cz. V

„Ferdydurke”

Witold Gombrowicz

Cechy epoki wpływające na interpretację

DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE

1. Kreacyjność języka w literaturze.
2. Reforma powieści.
3. Zanik kultury wiejskiej.
4. Modernizacja sztuki.

Tytuł

„**Ferdydurke**” – uznaje się za pozbawiony znaczenia, nonsensowny, prowokację literacką.

Pewnym tropem skojarzeniowym może być tytuł książki H. S. Lewisa „Ferdurkee” (w polskim tłumaczeniu, oryginalnie „Babbitt”) z 1922 roku. Rozsądny czytelnik nie uzna tego za genezę, znając ironiczność Gombrowicza i jego zamiłowanie do wyprowadzania czytelnika na manowce.

Geneza i gatunek

Wydana w 1937 roku, wcześniej drukowana w prasie. Stała się wydarzeniem literackim.

Została sfilmowana przez Jerzego Skolimowskiego w 1991 roku.

GATUNEK: powieść awangardowa (nowoczesna forma narracji auktorialnej, groteskowość świata przedstawionego).

Narrator

JÓZIO

Trzydziestoletni mężczyzna, autor „Pamiętnika z okresu dojrzewania” (nawiązanie autobiograficzne). Ze względu na niedojrzałość zostaje zabrany do szkoły przez profesora Pimkę. Staje się uczniem, zostaje poddany procesowi upupiania. Zamieszkuje na stacji u państwa Młodziaków, gdzie musi walczyć z przemożną łydką Zuty Młodziakówny. Z toksycznego środowiska wydostaje się, kompromitując Młodziaków i uciekając na wieś z Miętusem w poszukiwaniu parobka. Na wsi (w Bolimowie) walczy z rodziną Hurleckich i atmosferą dworku ziemiańskiego. Józio ucieka z dworku, lecz nie może uciec przed gębą.

PUPA

Infantyizm, dziecinność.

Gombrowicz pokazuje, że miejscem UPUPIANIA, a więc czynienia na siłę infantylnym, jest szkoła. Techniki upupiania:

- matki, podglądające dzieci zza płotu;
- niepotrzebne lekcje, na których podstawową metodą nauczania jest szantaż lub strach;
- Samoupupianie przez uczniów poprzez wojny chłopców i chłopiąt, przeklinanie, bunt Gałkiewicza.

ŁYDKA

Młodość, nowoczesność, erotyzm.

Gombrowicz pokazuje modę na bycie nowoczesnym, która powoduje niewolnicze stosowanie się do jej zasad i groteskowe zmienianie dotychczasowych obyczajów.

Przedstawicielką ideologii „łydczanej” jest Zuta Młodziakówna – wysportowana i wyzwolona nastolatka, która ubiera się zgodnie z modą, umawia się z wyzwolonym Kopyrdą. Józio zwalcza jej wpływ przez trywializowanie jej stylu życia i ukazanie, że tradycja nie ucieka tak łatwo przed nowoczesnością (scena z kompotem i dziadem z gałązką).

GĘBA

Forma istnienia człowieka, ukształtowana przez opinię bliźnich.

Przyprawianie gęby:

1. Przyjaciele i społeczeństwo, oceniające książkę Józia jako wyraz jego **niedojrzałości**.
2. Pimko, przyprawiający Józiowi **gębę ucznia**.
3. Młodziakowie, przyprawiający Józiowi **gębę starca i konserwatysty**.
4. Hurleccy przyprawiają Józiowi gębę panicza, skonstrastowanego z parobkiem. Zosia - **gębę sentymentalnego kochanka**.

Konstrukcja świata przedstawionego

Zbudowany poprzez GROTESKĘ i ABSURD.

- Bohater i narrator to ta sama osoba;
- Brak indywidualizacji postaci, bohaterowie to określone typy ludzkie, upodobanie do zabiegów karykaturalnych;
- Miejsca akcji są umowne, sceneria niespójna;
- Sytuacje są schematyczne, wszystkie mają takie samo zakończenie;
- Wprowadzenie słów – kluczy;
- Nielogiczność wydarzeń;

Krytyka świata współczesnego - SZKOŁA

1. Ukazana jako instytucja nie przygotowująca do dorosłego życia, utrzymująca w **niedojrzałości**.
2. **Ciało pedagogiczne** – każdy ma choć jedną odrażającą cechę, nie charakteryzują się swoboda myśli, przerażeni wizytatorem lub autorytarni.
3. **Lekcje** są dla uczniów męczarnia i powodem buntu, który jest bezproduktywny.
4. Uczniowie ukazani są jako schematyczni i pozbawieni pomysłu na swój wizerunek (**spolaryzowani** w dwa ugrupowania – kujonów i buntowników).

Krytyka współczesnego świata - MIESZCZAŃSTWO

1. Poglądy, w których Młodziakowie wychowują Zutę, są **zbyt nowoczesne** (zajście w ciążę na wycieczce, nadmierne przykładanie wagi do sportu kosztem wartości intelektualnych).
2. **Nowoczesność** Młodziaków jest **pozorna** – wypadają z roli, gdy zastają w sypialni Zutę Pimkę i Kopyrdę. Stają się typowymi rodzicami, zmartwionymi o stan przyzwoitości córki.
3. Narrator wyśmiewa ich **chęć podporządkowania wszystkich swojemu światopoglądowi** – gnębią Józia nowoczesnością Zutę i drwią z niego.

Krytyka współczesnego świata - ZIEMIAŃSTWO

1. Dwór Hurleckich niczym nie różni się od Soplicowa – **czas się tam zatrzymał**. Ład wyznacza hierarchia ważności – **podział na panów i służbę**.
2. Miętus, który jest zafascynowany parobkiem, jest od razu posądzony o homoseksualizm lub lewicowe (wywrotowe) poglądy. Zachowanie Miętusa jest skandaliczne, bo **burzy porządek**.
3. Ciocia jest „skarbnicą” niepotrzebnej wiedzy o rodzinie – przedstawicielka typowej **nudnej** rodziny, której wszyscy unikają.

Filozofia „Ferdydurke”

1. Ucieczka od niedojrzałości jest niemożliwa.
2. Niemożliwe jest życie w świecie, gdzie ludzie nas nie oceniają.
3. Każdy przybiera określona formę, która najczęściej podyktowana jest przez innych.
4. Bunt ludzki zawsze skazany jest na porażkę.
5. Człowiek egzystuje w świecie skostniałych form (szkoła, dworek), z których nie ma ucieczki.

Motywy w „Ferdydurke”

- Szkoła, niedojrzałość, dojrzewanie, nauczyciele;
- Oniryzm, koszmar senny;
- Mieszczaństwo;
- Ziemiaństwo;
- Karykatura, groteska, parodia.

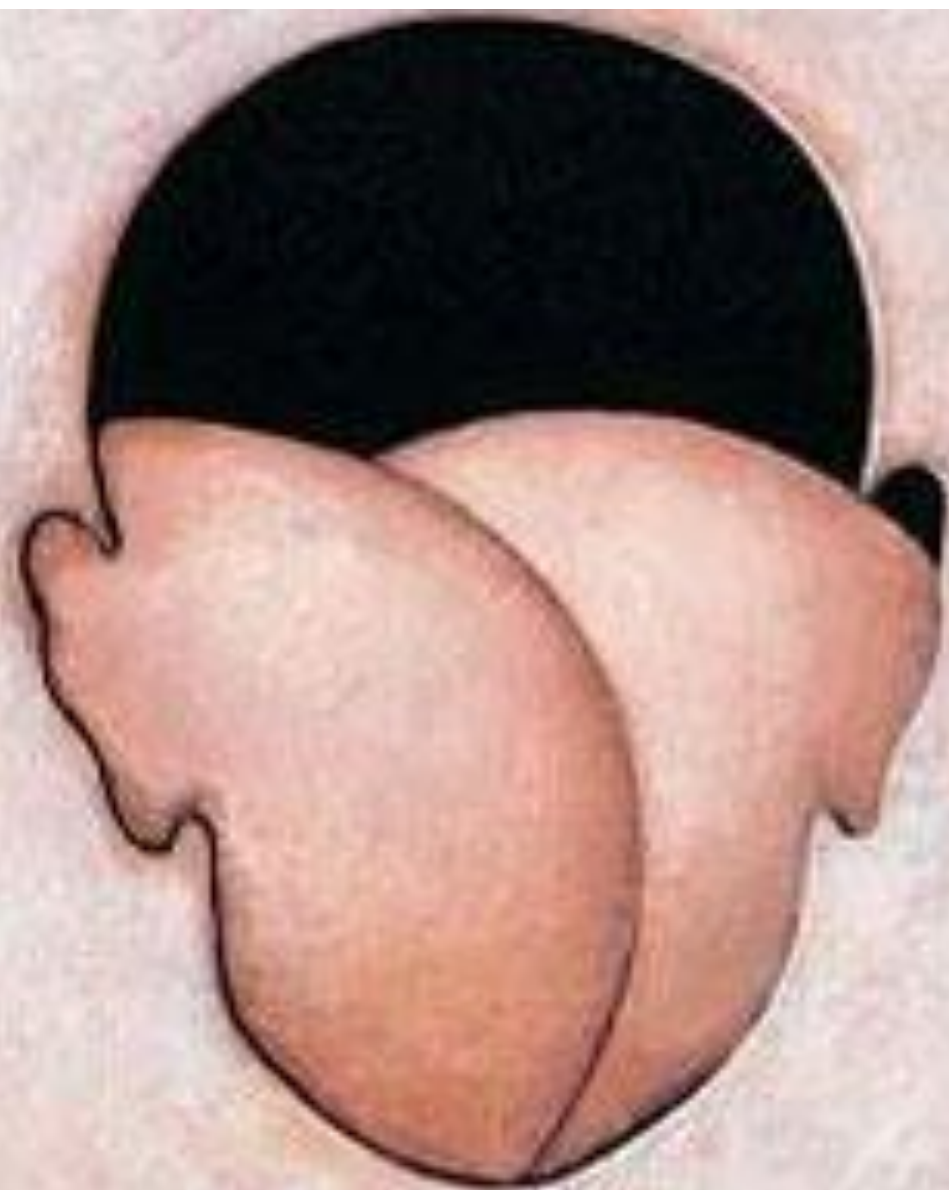
Nawiązania do innych tekstów w kulturze

1. Jerzy Skolimowski – *Ferdydurke*.
2. A. Mickiewicz – *Pan Tadeusz*.
3. E. Orzeszkowa – *Nad Niemnem*.

Witold
Sombrowicz
Ferdynand

Teatr
Polski
w Szczecinie

*Witold
Gombrowicz*

ferdydurke

III MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL
GOMBROWICZOWSKI
Radom '97

